

Suriyeli Göçü ve Türkiye'nin Sığınmacılara Yönelik Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme

İsmail ÇATAKLI¹

Celal TAŞDOĞAN²

Geliş Tarihi (Received) 15.12.2023 – Kabul Tarihi (Accepted): 26.03.2024

DOI: 10.26745/ahbvuibfd.1405605

Öz

Bu çalışmada; 2011 yılı itibari ile Suriye'de başlayan iç savaş nedeniyle zorunlu göçe maruz kalan Suriyelilere ilişkin Türkiye'nin izlediği politika incelenmektedir. Ağır insani durum karşısında kapılarını açan Türkiye, sorunun derinleşmesi karşısında çok yönlü politikalar geliştirmiş ve uygulamaya koymuştur. Bu kapsamda Suriyelilerle ilgili olarak Geri Göndermeme İlkesini benimseyip Açık Kapı Politikası uygulamış, ekonomik ve sosyal imkanlar sağlamış ancak mülteci statüsü vermeyerek Geçici Koruma Statüsü altında Suriyelileri barındırmaktadır. Türkiye, gerek uluslararası hukuktan doğan yükümlülükleri ve gerekse ağır insani durum karşısında vicdani sorumluluğunu yerine getirmekle birlikte, Sorunun Kaynağında Çözümü yaklaşımını benimsemektedir. Bu çerçevede Türkiye, bir yandan Suriyelilerin Türkiye'de buldukları süre zarfında uyum içinde yaşamaları için tedbirler geliştirmiş, diğer yandan Suriye'de güvenliğin tesisi, sınır güvenliği ve terör örgütlerinden bölgenin temizlenmesi amacını da içerecek şekilde, yeni göç dalgalarının önüne geçilmesi ve nihai hedef olan Güvenli, Gönüllü ve Onurlu Geri Dönüşün sağlanması amacıyla elindeki bütün imkanları kullanmıştır. Kuzey Suriye'ye operasyonlar düzenlenmesi, güvenliği sağlanan bölgelerde hayatın normalleşmesine destek olunması, başta barınma olmak üzere insani yardımların sürdürülmesi bu yaklaşımın ön somut adımları olmuştur. Uluslararası aktörlerin sorumluluklarını yerine getirmemesine rağmen Türkiye çok yönlü politikalar geliştirerek boyutları çok büyük olan Suriyeli Göçünde sorunun kontrolden çıkarak yıkıcı sonuçlar doğurmasının önüne geçmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Göçü, Geçici Koruma Statüsü, Güvenli, Gönüllü ve Onurlu Geri Dönüş

An Assesment on Syrian Migration and Türkiye's Policies on Refugees

Abstract

This study examines Türkiye's policy regarding the Syrians who have been subjected to forced migration due to the civil war that started in Syria since 2011. Türkiye, which opened its doors in the face of the severe humanitarian crisis, has developed and implemented multi-dimensional policies in the face of the deepening problem. In this context, it adopted the Non-Return Policy and implemented an Open Door Policy regarding Syrians, providing economic and social opportunities, but did not grant refugee status and placed it under Temporary Protection Status. The main purpose of Türkiye's policy is to find a solution to the problem at the source while fulfilling its obligations arising from international law and its conscientious responsibility in the face of a serious humanitarian crisis. In this framework, on the one hand, Türkiye has developed measures for the Syrians to live in harmony during their stay in Turkey. On the other hand, the ultimate goal is to create safety for the Syrians in Syria by establishing border security and clearing the region from terrorist organizations. Hence, Türkiye used all the means at its disposal to ensure a Voluntary and Honorable Return for the Syrians. Organizing operations in Northern Syria, supporting the normalization of life in secure areas, and continuing the humanitarian aid, especially shelter, have been the initial concrete steps of this approach. Despite the failure of international actors to fulfill their responsibilities, Türkiye has developed multi-dimensional policies and prevented the large scale problem of Syrian Migration from getting out of control and thus leading to devastating consequences.

Key Words: Syrian Migration, Temporary Protection Status, Safety, Voluntary and Honorable Return

¹ Dr., İçişleri Bakanlığı, ismailcatakli@hotmail.com, ORCID: [0000-0001-5859-2967](https://orcid.org/0000-0001-5859-2967)

² Prof.Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, celal.tasdogan@hbv.edu.tr, ORCID: [0000-0002-8626-8862](https://orcid.org/0000-0002-8626-8862)

Giriş

İnsan; iki göç arasında bir göçmen,
doğumdan ölüme...

Göç insanlık tarihi kadar eskiye dayanan bir olgudur ve tarih boyunca milletler kıtlık, savaş, kuraklık gibi nedenlerle buldukları yerlerden başka yerlere göç etmek zorunda kalmıştır (Mcneill, 1984: 3-4). Karpas (2015)'e göre göçler insanlık tarihini, hatta yaşayan mahlûkların, bitkilerin hayatını ve yeryüzüne dağılışını değiştiren en etkin olgudur. Dünya tarihi boyunca, hatta tarih ortaya çıkmadan evvel göçler daima var olmuştur. Göç, insanlık tarihi ve devletlerin toplumsal, siyasi ve ekonomik şekillenmesi ve yönelimi açısından göz ardı edilemeyecek bir vakadır.

2010 yılında Tunus'ta başlayan ve kısa sürede Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerinin neredeyse tamamına yayılan demokrasi, özgürlük ve insan hakları konularında ortaya çıkan toplumsal talepler Arap Baharı olarak bilinmektedir. Birçok ülkede olaylar kısa sürede bastırılarak bir şekilde çözüm sürecine gidilmiştir. Ancak Arap Baharı bazı ülkelerde siyasi rejimi değiştirse de genel olarak başarıyla sonuçlandığını söylemekte mümkün gözükmemektedir (Öztürk ve Boyacı 2022:1812). Bölge ülkelerinden olan Suriye'de ise rejim karşıtı gösteriler 15 Mart 2011'de başlamıştır. Suriye'de ayaklanmalar önce bir iç savaşa, zamanla bölgesel ve küresel bir meseleye dönüşmüş olup günümüzde müzmin bir kriz olarak halen devam etmektedir.

Suriye'deki iç savaş 2011 yılından itibaren Suriye'ye ve Suriye halkına önemli kayıplar yaşatmıştır. En az 600 bin sivilin hayatını kaybettiği (Dışişleri Bakanlığı, 2016: 84), 13,5 milyon insanın yardıma muhtaç hale geldiği savaşta (UNHCR, 2017) her geçen gün sürenin uzaması ve göç eden kişi sayısının artması nedeniyle Suriye'deki kitlesel göç doğrudan ve dolaylı olarak daha çok ülkeyi etkilemektedir. Bölgedeki önemli aktörlerden biri olan Suriye'de yaşanan bu durum bölge ülkelerini siyasi, ekonomik, sosyal, güvenlik ve kitlesel göç gibi çeşitli açılardan olumsuz etkilemekte ve Ortadoğu'daki istikrarsızlık ortamını katmerlendirmektedir. Bu istikrarsızlık Suriye'de sorunun (başlangıçtaki gerçek) nedenlerinden uzaklaşılmasına, çok sayıda (iç ve dış) aktörün müdahil olmasına ve buna bağlı olarak (etkili) çözümün bulunamamasına neden olmaktadır. Zaman içerisinde Suriye'deki olaylar rejim karşıtı ayaklanmalardan uluslararası terör meselesine evrilerek başta Türkiye olmak üzere komşu ülkeler için sınır güvenliği problemine de dönüşmüştür. Bu dönüşüm çözüm arayışının masada (siyasi diplomatik yöntemler ile) değil sahada (askeri operasyonlar ile) aranmasını

gerektirmiştir. Kitlesele göç ile başlayan bahse konu olaylar yaşanan göç dalgasının her geçen gün artmasına zemin hazırlamıştır.

Bu çalışmada Suriye’de çatışma ortamının yarattığı kitlesele göçün Türkiye başta olmak üzere Suriye’ye komşu ülkeler, Avrupa Birliği ve ABD gibi diğer ülkelere olan etkileri ele alınmaktadır. Bu çerçevede Suriye’de yaşanan iç savaşa değinilerek Suriye içinde ve dışında gelişen nüfus hareketleri ve ülkelerin Suriyeli sığınmacılara yaklaşımları yer verilerek Türkiye’nin yaklaşımı ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmektedir.

1. Suriyeli Göçü

Bireysel ve toplumsal etki bağlamında Suriye’de yaşanan durumun en önemli sonucunu kitlesele göç hareketleri oluşturmuştur. Halkın demokratikleşme talebine karşılık rejim tarafından gerçekleştirilen reformların yetersiz kalması ve şiddet içeren müdahaleler sonucunda sivil halkın can güvenliği tehlikeye girmiştir. Rejim ve halk arasında yaşanan çatışmalar sonucunda milyonlarca insan imkânları doğrultusunda kendilerini güvende hissedebilecekleri yerlere sığınmışlardır. Olaylardan hemen önce 2011 yılında Suriye nüfusunun 22,5 milyon civarında olduğu bilinmektedir. Olaylar neticesinde 13,5 milyon kişi Suriye’de yaşadığı şehirden göç etmiştir. Ülke nüfusunun yarısından fazlasına tekabül eden bu kitlesele göç hareketi İkinci Dünya Savaşı sonrasında meydana gelen en büyük kitlesele göç hareketidir. Başka bir ifade ile Suriye krizi insanlık tarihinin karşılaştığı en büyük krizlerden biridir (OCHA, 2017).

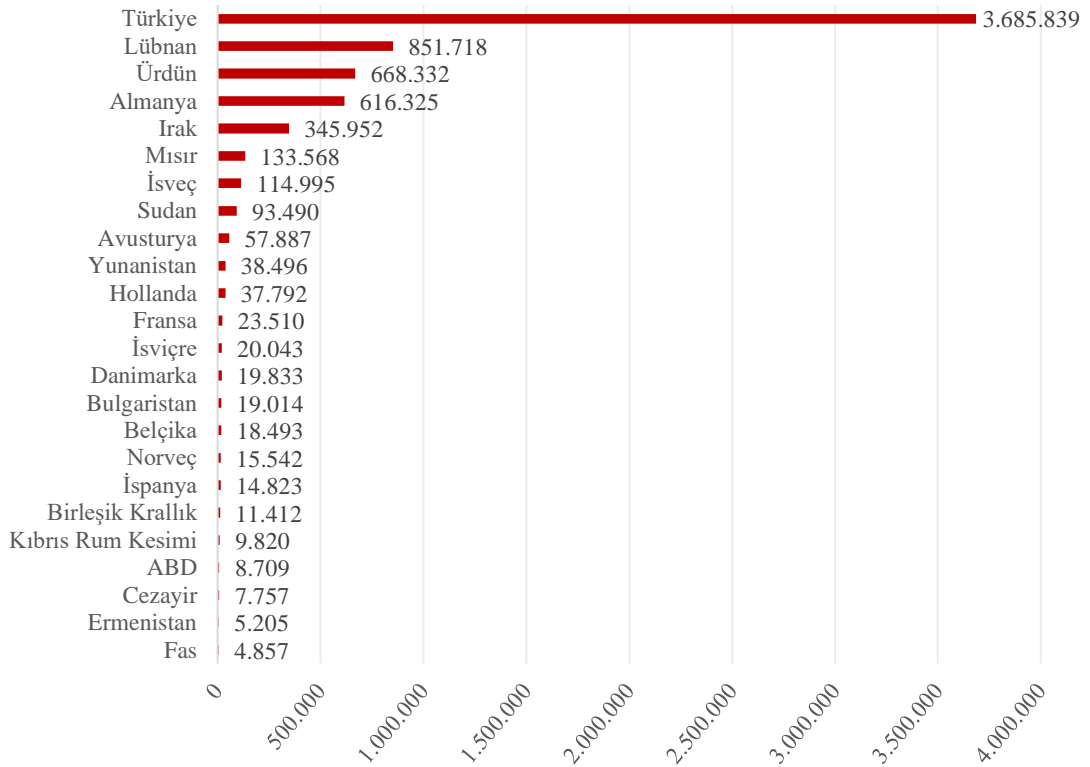
Bahse konu kitlesele göç hareketlerinde göç rotalarının belirlenmesinde kişilerin (dil bilme, meslek sahibi olma ve tanıdıklarının bulunması gibi) göç edebilme kapasiteleri, coğrafi yakınlık ve ülkelerin uyguladığı açık kapı politikaları belirleyici olmuştur. Öte yandan Suriye’den göç edenlerin yarısı Suriye içinde göç etmiştir ve bu rakam yerinden edilenlerin iç göçü açısından dünyada birinci sıradadır (IDMC, 2022).

Ülke sınırlarını aşması nedeniyle dış (uluslararası) göçler dünya kamuoyunda daha görünür olsa da ülke içinden yerinden edilme şeklinde gerçekleşen zorunlu göçler günümüzde azımsanmayacak boyuttadır. Ülke İçinde Yerinden Edilenleri İzleme Merkezi’nin (Internal Displacement Monitoring Centre-IDMC) verilerine göre 2020 yılı sonunda Dünya genelinde şiddet olayları ve çatışmalar sebebiyle ülkeleri içinde yerinden edilen insan sayısı 48 milyonu aşmıştır (IDMC, 2022). Suriye iç savaşı sonunda ülke içinde yer değiştirmek zorunda kalan Suriyeli sayısı yaklaşık 6,7 milyondur.

2022 Dünya Göç Raporuna göre Suriye’de yaşanan iç savaş sonunda 6,8 milyondan fazla Suriyeli ise başta komşu ülkeler olmak üzere ülkelerinin dışına göç etmişlerdir (IOM,

2022). Bu kapsamda Türkiye’deki Suriyeli sığınmacı sayısı 3.535.898 kişi iken Türkiye’yi 814.715 Suriyeli sığınmacıyla Lübnan ve 660.892 sığınmacıyla Ürdün takip etmektedir. Suriyeli sığınmacıların büyük çoğunluğunu 3 ülke misafir ederken (GİB, 2022), Türkiye, Lübnan ve Ürdün’ü yaklaşık 258.541 Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapan Irak izlemektedir (Statista, 2022). Suriye’ye komşu ülkelerde bulunan Suriyelilerin ülke nüfusuna oranına bakıldığında ise ilk sırada %12 ile Lübnan, ikinci sırada ise %6,49 ile Ürdün bulunmaktadır.

Şekil 1. 2020 İtibari ile Suriyelilere Ev Sahipliği Yapan Ülkeler (Kişi)

Kaynak: <https://www.statista.com/statistics/742553/syrian-refugee-arrivals-us/>, Erişim: 22.11.2022

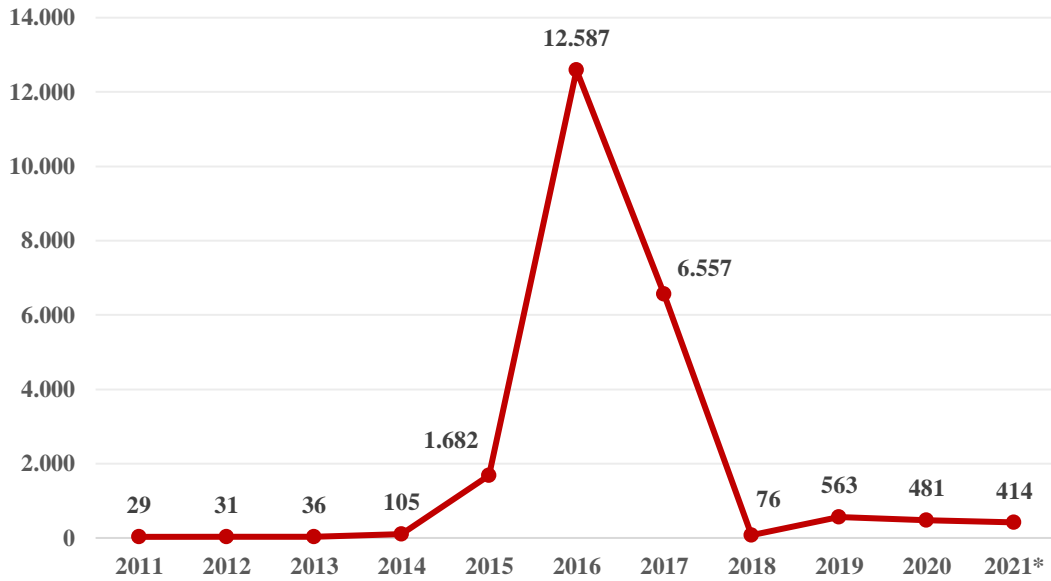
2022 Dünya Göç Raporuna göre kitlesel zorunlu göç durumunda sığınmacıların yüzde 73’ünden fazlası komşu ülkelere sığınmaktadırlar (IOM, 2022). Suriye krizinde de durum çok farklı olmamış ve ülkeleri dışına göç etmek durumunda kalan Suriyelilerin büyük çoğunluğu komşu ülkeler tarafından kabul edilmişlerdir. Bununla birlikte az sayıda da olsa başta Avrupa ülkeleri olmak üzere farklı ülkelere sığınmış Suriyeliler de bulunmaktadır. Avrupa İstatistik Kurumu (EUROSTAT) verilerine göre Suriye’ye komşu ülkeler dışında en fazla Suriyelinin göç ettiği ülke 605.616 sayısı ile Almanya olmuştur. Almanya’yı 114 bin Suriyeli’ye ev sahipliği yapan İsveç ve yaklaşık 55 bin Suriyelinin yaşadığı Avusturya izlemektedir. 75 binin

üzerinde Suriyeli Yunanistan'a iltica başvurusunda bulunmakla birlikte bunların büyük çoğunluğunun gerek Yunanistan'ın göç politikası gerek ekonomik koşullar sebebiyle başta Almanya olmak üzere diğer Avrupa ülkelerine göç etmiştir. Buna ek olarak yaklaşık 40 bin Suriyeli Hollanda'dan 25 bin Suriyeli de Belçika'dan sığınma talebinde bulunmuştur. 25 bin Suriyeli ise Fransa'ya yerleşmiştir (EUROSTAT, 2022). Rakamlara bakıldığında külfet paylaşımı konusunda AB'nin üzerine düşeni yapmadığı görülmektedir. Ayrıca, Suriye'deki kriz sonrasında göç eden kişiler çoğunlukla komşu ülkelere sığınsa da sığınmacıların büyük çoğunluğu AB ülkelerine gitmek istemektedir. AB resmi yollardan Suriyeli sığınmacılar kabul etmediği için kaçak yollarla ülkeye girmeye çalışmakta ve Suriyeli sığınmacılar göçmen kaçakçılarının kurbanı olmaktadır. (Aydın, 2022:14-15)

Üçüncü ülkeye yerleştirme (Resettlement); göç yönetimi alanında özellikle ihtiyaç sahibi göçmenlerin farklı ülkeler tarafından kabulüne imkân sağlayan en önemli uygulamadır. Yerleştirme uygulamaları aynı zamanda göçmenlere ev sahipliği yapan ülkelere külfet paylaşımı konusunda destek olunmasını da sağlamaktadır. Dünya genelinde en fazla yerleştirme kotası sağlayan ve göçmen kabul eden ülke ABD'dir. Özellikle Donald Trump'ın başkanlığı döneminde yerleştirme kotaları çok azalmış olsa da başkanlık seçimi sonrasında yeni Başkan Joe Biden yerleştirme kotalarının artırılacağını ve ABD'nin bu konudaki öncü rolünün devam edeceği sinyali vermiştir. (VOA, 2023).

Uluslararası Göç Örgütü verilerine göre 2010 yılında yaklaşık 72 bin, 2015 yılında ise 65 bin göçmeni yerleştirme kapsamında kabul etmiş olan ABD, 2020 yılında sadece 9.600 göçmeni kabul etmiştir (IOM, 2022). Bu rakamların içerisinde Suriyeliler olsa da Şekil 2'de görüleceği üzere çok az sayıda Suriyeli ABD tarafından kabul edilmiştir. Göçmenlerden en fazla faydalanan ülke olan ABD'nin Suriyeli sığınmacılar konusunda üzerine düşeni yapmadığını söylemek mümkündür.

Şekil 2. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Suriyeli Mülteciler (Kişi)

Kaynak: <https://www.statista.com/statistics/742553/syrian-refugee-arrivals-us/>, Erişim: 22.11.2022

2. Türkiye'ye Göç ve Türkiye'nin Suriyelilere Yönelik Politikası

Suriye Arap Cumhuriyetinde başlayan iç savaş nedeniyle 29.04.2011 tarihinde 252 Suriyeli yabancının Hatay – Yayladağı ilçesinden Türkiye'ye girişleriyle Suriye Arap Cumhuriyetinden Türkiye'ye yönelik kitlesel akın başlamıştır. Ağır insani durum üzerine başlayan kitlesel akına yönelik olarak Türkiye Geri Göndermeme İlkesini benimsemiş, Açık Kapı Politikası uygulamış ve gelen kişilerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasına odaklanmıştır.

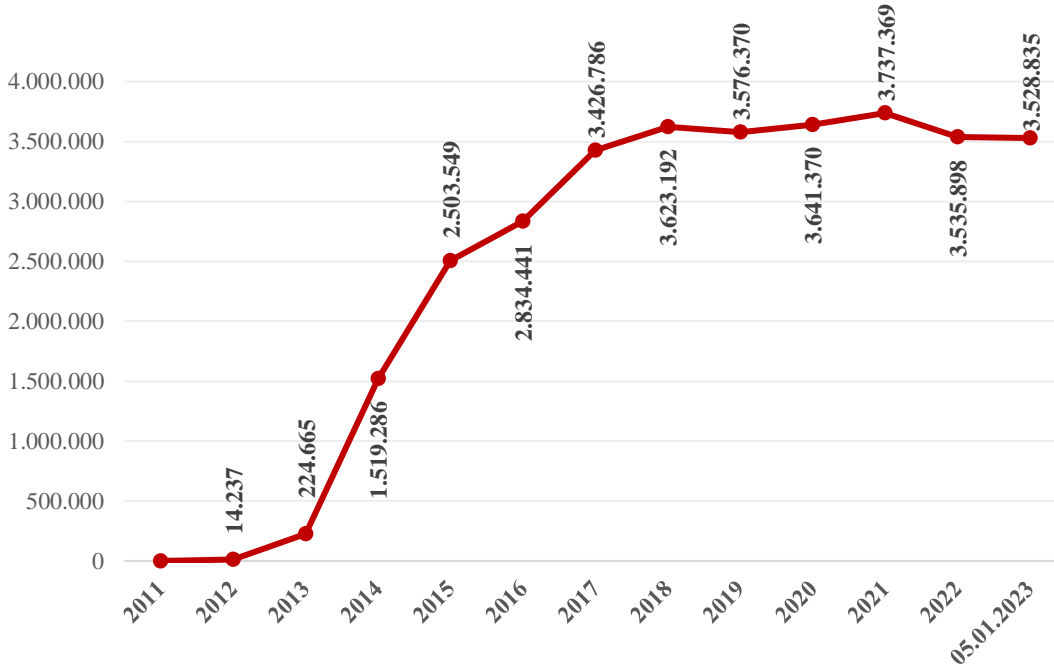
Giriş yapan Suriye uyruklu yabancıların öncelikle üst taraması yapılmış, ardından tercüman eşliğinde kimlikleri var ise kimlik bilgileriyle, yok ise sözlü beyanlarıyla kayıt altına alınmışlardır. 30 Nisan'da ilçe merkezinde Kızılay çadırları kurulmuş ve Suriye uyruklu yabancılar 1 Mayıs tarihinde Kızılay çadırlarına nakledilmiştir. İlk çadır kent alanı olarak Yayladağı merkezdeki eski bir tekel binası belirlenmiş ve bu yerleşkeye çadırlar yerleştirilerek seyyar mutfak, banyo gibi düzenlemeler yapılmıştır. Akabinde, ilk nakiller buraya gerçekleştirilmiştir. Daha sonrasında devam eden girişler sebebiyle Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından geçici barınma merkezleri kurulmuştur. Geçici barınma merkezi olarak 26 çadır ve betonarme yer kullanılmış ve 265 bine yakın Suriyeli misafir edilmiştir (AFAD, 2016: 48-49).

16.03.2018 tarihinde Geçici Koruma Yönetmeliğinde (GKY) Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve geçici barınma merkezlerinin yönetimi ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın geçici barınma merkezleri de dahil olmak üzere GKY kapsamındaki görevleri Göç İdaresi Başkanlığına devredilmiştir (MEVZUAT, 2023). Böylece Göç İdaresi Başkanlığı geçici koruma kapsamında sağlanan hizmetlerin koordinasyonu görevini üstlenmiştir.

Geçici barınma merkezlerinin yönetiminin Göç İdaresi Başkanlığı tarafından devralınmasının ardından kalanların sayısının artması, kapasite ve yönetim problemi ve burada yaşayanların toplumdaki izole bir hal almış olması sebepleriyle belirlenen merkezlerde yaşayan Suriyelilerin illerde ikametlerine izin verilmiştir. Bu kapsamda gönüllük esasına göre geçici barınma merkezlerinden ayrılan yabancılara İstanbul ve Antalya dışındaki seçecekleri ile gitme imkânı sağlanmış ve bu yabancılardan tercih ettikleri ilde kayıt işlemleri gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada 31.08.2018 tarihinde Adıyaman Merkez, Gaziantep Karkamış, Nizip-1, İslâhiye ve Mardin Midyat olmak üzere toplam 5 geçici barınma merkezi, ikinci aşamada 12.11.2018 tarihinde Şanlıurfa Akçakale Geçici Barınma Merkezi, üçüncü aşamada 21.06.2019 tarihinde Şanlıurfa Ceylanpınar ve Suruç geçici barınma merkezleri, dördüncü aşamada 31.07.2019 tarihinde Gaziantep Nizip-2, Kilis Öncüpınar, Malatya Beydağı, Şanlıurfa Harran geçici barınma merkezlerinin faaliyetlerine son verilmiştir. Faaliyet sonucunda 12 (on iki) geçici barınma merkezi kapatılmıştır. Hâlihazırda Adana (Sarıçam), Kilis (Elbeyli), Kahramanmaraş, Hatay (Altınözü, Yayladağı, Apaydın), Osmaniye (Cevdetiye) olmak üzere 7 geçici barınma merkezi faaliyetine devam etmektedir (GIB, 2023).

24.09.2019'da 59524 sayılı yazı ile GKY'nin 24'üncü maddesine dayanılarak Antalya, Aydın, Bursa, Çanakkale, Düzce, Edirne, Hatay, İstanbul, İzmir, Kırklareli, Kocaeli, Muğla, Sakarya, Tekirdağ ve Yalova (toplam 15 il) yeni geçici koruma kayıtlarına kapatılmış ve bu illerdeki kayıtsız veya farklı ilde kayıtlı yabancılardan diğer illere yönlendirilmeleri düzenlenmiştir (Geçici koruma kanunu ve yönetmeliği, 2023).

Şekil 3. Yıllara Göre Türkiye'deki Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler (Kişi)

Kaynak: GİB, 2023.

Şekil 3'te görüldüğü üzere 2011 Nisan'ında ilk kafilenin Türkiye'ye giriş yapmasının ardından geçen sürede göç hareketi devam etmiştir. 2014-2015 yıllarında DEAŞ terör örgütünün ortaya çıkması ve Suriye topraklarının bir kısmını ele geçirmesi sonucunda göç hareketi hızlanmış ve Türkiye'ye göç eden Suriyeli sayısı 2014 sonunda 1,5 milyona ulaşmış, 2015 yılı sonunda ise bu sayı 2,5 milyon olmuştur. 2016 yılından bugüne Türkiye'ye göç eden Suriyeli sayısı düşmekle birlikte doğal nüfus artışı sonucunda Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin sayısı artmaya devam etmektedir. 2023 yılı itibariyle Türkiye'de bulunan Suriyeli sayısı başlangıçta 3,5 milyonun üstünde olmakla birlikte yıl içinde bir miktar düşüş görülmektedir (GİB, 2023).

2.1. Türkiye'deki Suriyelilerin Coğrafi Dağılımı

Suriyelilerin Türkiye'de hangi şehirlerde bulduklarına bakmadan önce Suriye'de hangi kentlerde yaşadıkları hakkında bilgi vermek anlamlı olacaktır. Tablo 1'de yer alan AFAD tarafından 2017 yılında yapılan saha araştırması sonuçlarına göre Suriye'nin Türkiye'ye sınırı olan bölgelerden gelenler çoğunluktadır. Bu veriler zorunlu göç durumunda coğrafi yakınlığın önemine dikkat çekerken, bu bölgelerin önemli bir kısmının Misak-ı Milli sınırları içinde kaldığı görülmektedir.

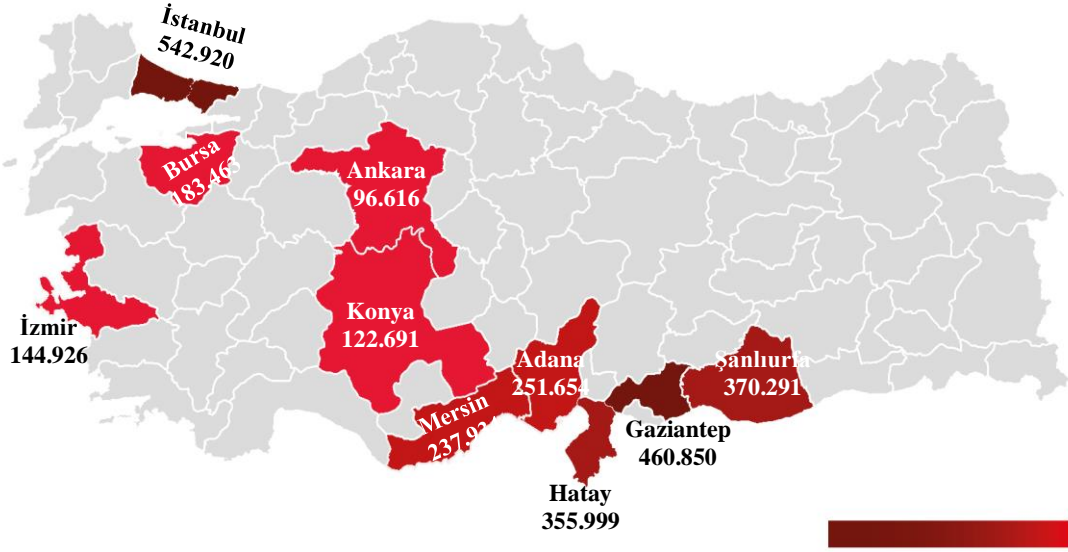
Tablo 1. Suriyelilerin Geldikleri Suriye Kentlerine Göre Dağılımları (%)

Suriye’de İken Yaşadıkları Şehirler	Kamp İçi			Kamp Dışı			Toplam		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Dera	0,70	0	0,50	0,70	0	0,60	0,70	0	0,60
Deyrizor	0,70	1,30	0,90	2,10	1,40	2,00	2,00	1,40	1,90
Halep	34,30	30,30	32,90	52,20	58,40	53,20	51,00	53,40	51,40
Hama	10,50	13,20	11,40	6,30	7,10	6,40	6,60	8,20	6,90
Hasiçi	0	0	0	3,20	2,80	3,10	3,00	2,30	2,80
Humus	3,50	5,30	4,10	9,90	9,30	9,80	9,40	8,60	9,30
İdlip	28,00	28,90	28,30	8,80	10,20	9,00	10,10	13,50	10,70
Kuneytire	0	0	0	0,10	0	0,10	0,10	0	0,10
Lazkiye	16,80	9,20	14,20	5,80	2,50	5,30	6,60	3,70	6,10
Rakka	2,10	1,30	1,80	5,20	1,40	4,60	5,00	1,40	4,40
Süveyde	0	0	0	0,20	0,30	0,20	0,10	0,20	0,20
Şam	3,50	10,50	5,90	5,10	6,50	5,30	5,00	7,20	5,40
Tartus	0	0	0	0,40	0	0,30	0,30	0	0,30
Toplam %	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Toplam Sayı	143	76	219	1.889	353	2.242	2.032	429	2.461

Kaynak: AFAD, 2017.

Suriyelilerin Türkiye ’deki ilk 10 şehirdeki dağılımı ise Şekil 4’te görülmektedir. Türkiye’nin 81 ilinin tamamında Geçici Koruma Altında Suriyeli bulunmakla birlikte Suriye’ye sınır illerinde ve büyük şehirlerde yoğunlaşma olduğu görülmektedir.

Şekil 4. Türkiye'deki Suriyeli Nüfusun İllere Göre Dağılımı (İlk 10 İl)

Kaynak: GİB, 2023.

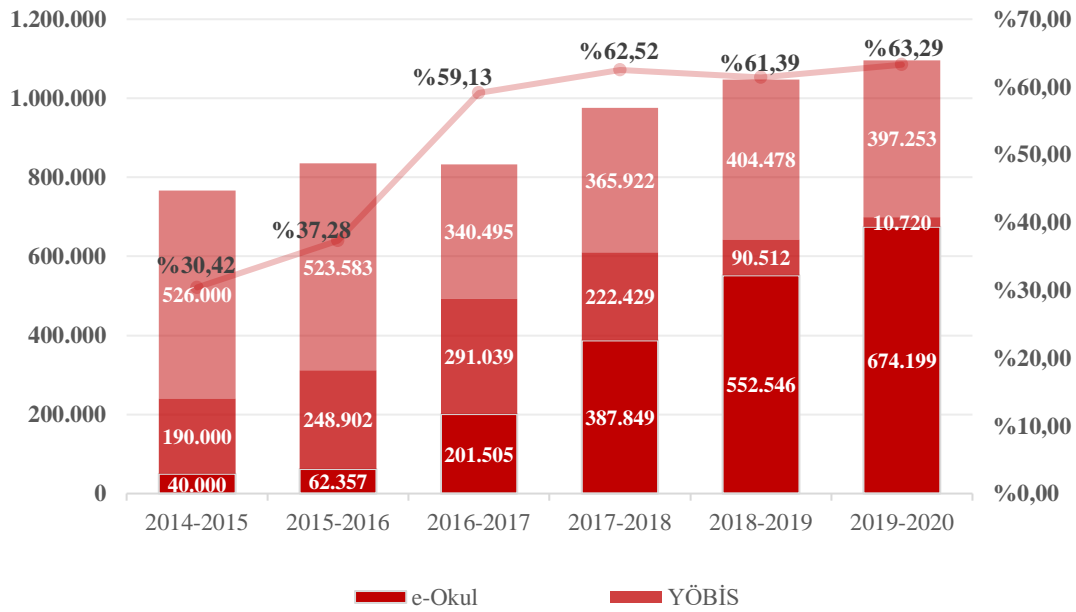
2.2. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Tanınan Eğitim İmkânları

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler yabancı kimlik belgesiyle birlikte eğitim hizmetlerinden faydalanabilmektedir. Geçici Koruma Yönetmeliğinin 28. maddesinde, geçici koruma kapsamındaki yabancıların eğitim faaliyetlerinin Milli Eğitim Bakanlığı'nın kontrol ve sorumluluğunda olduğu belirtilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 21 sayılı Genelgesi ve 2015-2019 Stratejik Planı öncesinde geçici eğitim merkezlerinde eğitim faaliyetleri yürütülmüştür (Geçici koruma, 2023).

2014/21 sayılı Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri Genelgesi kitlesel akın halinde Türkiye'ye gelen Suriye uyruklu eğitim çağında olan tüm çocukların eğitim-öğretim hizmetlerine kolay erişim sağlayabilmeleri geçici eğitim merkezlerinin yanı sıra Türk okullarında Türk vatandaşı öğrencilerle okumaları amacıyla yayımlanmıştır. Anayasanın 42. maddesinde belirtilen eğitim-öğretim hakkının kimse için engellenemeyeceği hükmüne paralel bir düzenlemeyle genelge bakanlık ve il komisyonlarının kurulacağını, bu komisyonların okula kaydı teşvik ve şartları sağlayan yabancı çocukların kayıtlarıyla ilgili azami özenin gösterileceğini ifade etmiş, okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, yaygın eğitim, özel eğitim kurumları yönetmeliklerine atıf yaparak Türk Vatandaşlarına uygulanan usulün yabancı çocuklar için de geçerli olacağını belirtmiştir. Mezkûr genelgede kitlesel akından etkilenen il/ilçelerde MEB'e bağlı faaliyet gösteren valilik oluru ile kurulan geçici eğitim merkezlerinin

ülkelerinde eğitimlerini yarım bırakmak zorunda olan yabancı öğrencilerin eğitimlerine devam edebilmeleri, ülkelerine döndüklerinde veya MEB'e bağlı herhangi bir eğitim kurumuna geçmek istedikleri takdirde sene kaybını önleyecek eğitim hizmetlerinin alındığı, Türkçe derslerinin, imkânlar ölçüsünde yaygın eğitim ve kurs dışı faaliyetlerin amaçlandığı belirtilmiştir. Ayrıca genelgede kayıt kabuller için talep edilecek belgeler, veri girişleri ilgili tüm hususlar düzenlenmiştir (MEB, 2023). Belirtilen ana genelgenin yanı sıra Millî Eğitim Bakanlığının 07/09/2016 tarih ve 9636289 sayılı “Suriyeli Çocukların e-Okul Otomasyon Sistemine Kayıtları” konulu Bakan Onayı kapsamında kayıt işlemlerinin kolaylaştırılması devlet okullarına Aday Kayıt/Kesin Kayıt, Denklik Belgesi ile Ara Sınıfa Kayıt ve Nakil İşlemlerinin “adres kayıt bölgesi kontrolü yapılmaksızın”, yapılabilmesi ile ilgili teknik alt yapı güncellemeleri yapılmıştır (Kilis, 2023).

Şekil 5. Yıllara Göre Türkiye'de Eğitime Erişimi Sağlanan ve Sağlanamayan Suriyeli Öğrenci Sayısı ve Oranları

Kaynak: MEB, 2020.

Şekil 5'te görüldüğü üzere; Suriyelilerin okullaşma oranında yıllara göre artış yaşanmıştır. Okul dışı olarak adlandırılan öğrenci sayısı zamanla azalmış ve buna bağlı olarak e-okula kayıtlı öğrenci sayısı sürekli artmıştır. Okullaşma oranının artışında hukuksal statülerin belirlenmesi, yönetimlerin eğitime katılım için yaptığı çalışmalar ve toplumsal bilgilendirmelerin etkili olduğu ifade edilebilir (Aksoy, 2020: 39-40).

Buna ek olarak yükseköğretime kayıt olmak isteyen Suriye uyruklu yabancıların kayıt koşulları Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) tarafından belirlenmekte olup şartları taşıyan yabancı uyruklu öğrencilerin üniversite kabul şartlarına göre Yabancı Öğrenci Sınavına (YÖS) girmesi gerekmektedir (Aktaş, 2022: 51).

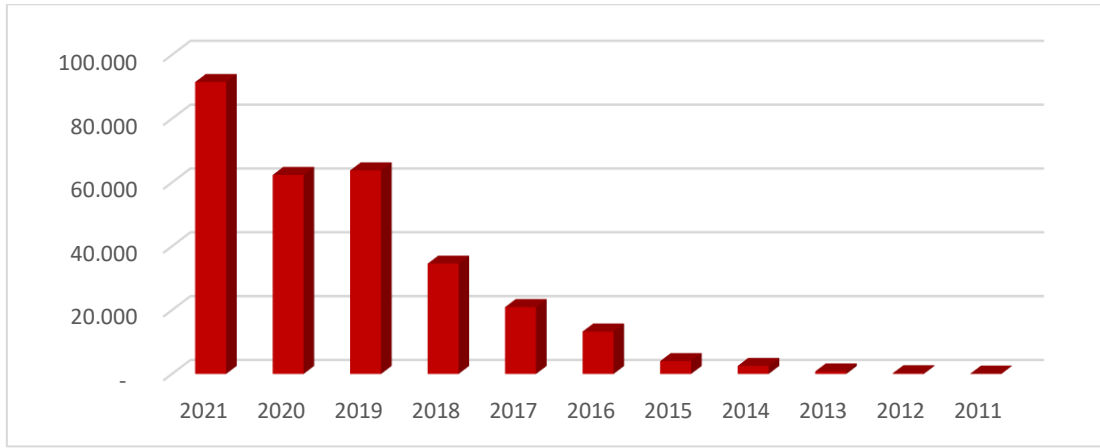
2.3. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Tanınan Ekonomik İmkânlar

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 29. maddesine istinaden hazırlanan 15.01.2016 tarihli Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik 29594 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (MEVZUAT, 2022). Yönetmelik ile geçici koruma kapsamındaki yabancıların kayıt tarihinden itibaren 6 ay sonra çalışma izni alabileceği düzenlenmiş ve ayrıca tarım ve hayvancılık işlerinde çalışacak yabancılar çalışma izni muafiyeti kapsamında değerlendirilmiştir. Geçici koruma kapsamındaki yabancı sayısının iş yerinin toplam sayısının %10'unu geçemeyeceği Yönetmeliğin dikkat çeken başka bir düzenlemesi olmuştur. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin "İş Piyasasına Erişim Hizmetleri" başlıklı 29. maddesinde; "Geçici Koruma Kimlik Belgesine sahip olanların Bakanlar Kurulunca belirlenecek sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda (il, ilçe ve köylerde) çalışma izni almak için Aile, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına başvurabileceği" ve "Geçici korunanların çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar, İçişleri Bakanlığının görüşü de alınarak Aile, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının teklifi üzerine Cumhurbaşkanınca belirleneceği" hükümleri yer almaktadır. Bu çerçevede hazırlanan çalışma 2016/8375 sayılı Bakanlar Kurulu Yönetmeliği olarak 15/01/2016 tarihli ve 29594 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda Türkiye'de geçici koruma sağlanan yabancılar çalışma izni olmaksızın Türkiye'de çalışamaz veya çalıştırılmaz. Çalışma izni olmaksızın çalışan geçici koruma kapsamındaki kişiler ile bunları çalıştıranlar hakkında 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun'un ilgili hükümleri uygulanmaktadır (MEVZUAT2, 2023). Çalışma izni başvuruları, geçici koruma sağlanan yabancıları çalıştıracak işveren tarafından e-Devlet üzerinden yapılmaktadır. Bağımsız çalışma iznine başvurma hakkı olan geçici koruma sağlanan yabancılar kendi adına başvuru yapabilmektedir. Mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma sağlanan yabancılar, çalışma izni muafiyeti kapsamındadır.

Geçici Koruma Statüsü Altındaki Suriyeliler (GKAS) kayıtlı oldukları ilde çalışma iznine ya da muafiyetine sahiptirler. Farklı bir ilde çalışmak isteyenler, il göç idaresi müdürlüğüne başvurmak suretiyle kayıtlı buldukları şehri değiştirmek zorundadırlar. Çalışma iznine sahip Suriyelilerin ikamet ettikleri şehir dışındaki bütün seyahatler için bağlı

buldukları İl Göç İdaresi Müdürlüğünden yol izin belgesi almaları gerekir. Ayrıca geçici koruma statüsü altındaki Suriyeli işçiler, aynı şirkete bağlı başka bir şubede çalışmak için yeni bir çalışma izni almak zorundadırlar. Geçici koruma sağlanan işçilere verilen çalışma izinleri bir yıl için geçerlidir. Çalışma izninin süresi dolmadan ya da süre bittikten sonra 60 gün içerisinde bir yıllık süreyle söz konusu izinler uzatılabilir. Bu kişilerin aynı anda birden fazla işte çalışmaları mümkün değildir (Aslantürk ve Tunç, 2018: 161-162).

Şekil 6. Yıllara Göre Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler İçin Verilen Süreli Çalışma İzinleri Sayısı (Kişi)

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2023.

Şekil 6'da görüldüğü gibi yıllara göre GKAS'e verilen süreli çalışma izinleri düzenli olarak artmış ve 2021 yılında 91.500 kişiye ulaşmıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde yıllar itibari ile GKAS'in bir taraftan kendi geçim kaynaklarını sağlayarak diğer taraftan da Türkiye ekonomisine katma değer yaratabilme imkânına ulaşabildiği söylenebilir. Bunun yanısıra geçici koruma altında olanlar kendi iş yerlerini Türk vatandaşları gibi resmi kurumlara kaydettirmektedirler. Kendi adına ve hesabına çalışmak isteyenler ilgili belgelerin tamamlanmasını takiben kendi iş yerinde çalışacak kişi çalışma izni başvurusunu gerçekleştirmektedir (CSGB, 2023). Bankacılık işlemleri geçici koruma kimlik belgesinin ibrazı, ikamet adresini gösteren bir belge ve varsa vergi numarası ile hesabın açılmasıyla yürütülmektedir (UNHCR, 2023).

Tablo 2. 2020 Yılı İtibari ile Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler'in Yoğun Olarak Yaşadığı İllerde Kurmuş Oldukları Şirketlerin Sayısı

Sektörler	İstanbul	Gaziantep	Hatay	Mersin	Şanlıurfa	Bursa	Adana	Kilis	İzmir	Ankara	Konya	Toplam
Balıkçılık	10											10
Toplumsal, Kişisel ve Sosyal Hizmet	399	20	24	132					8	21		604
Eğitim Hizmetleri	287	46	28	11	21		17			11		421
Elektrik, Gaz ve Su	128	50	24	5				16		16	3	242
Evlerde Yapılan Hizmetler	3				144		61					208
Gayrimenkul ve Kiralama	3.946	336	127	276	214	60	105	57	57	75	15	5.268
İmalat Sanayi	1.642	559	210	234	269	180	44	99	66	21	27	3.351
İnşaat	2.443	183	230	121			181		42	41	48	3.317
Madencilik	37	9	4	2				6				58
Mali Aracı Kuruluşlar	21	2			14			6	5			48
Oteller ve Lokantalar	612	43	32	118	7	60		5	8		3	888
Sağlık ve Sosyal Hizmetler	253	21	12	4	21		6		8	11		336
Tarım	81	39	55	9	973		650	5	16	5	6	1.839
Toptan ve Perakende Ticaret	9.643	2.534	2.820	1.359	90	845	17	614	222	154	187	18.485
Ulaştırma, Haberleşme, Depolama	2.075	141	265	116				15	33	16	24	2.685
Mesleki ve Teknik Faaliyetler				45								45
İdari ve Destek Hizmetleri				119								119
Toplam	21.580	3.983	3.831	2.551	1.753	1.326	912	858	459	378	293	37.924

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Girişimci Bilgi Sistemi, İlgili Şehirlerin Ticaret ve Sanayi Odaları verilerinden yazarlar tarafından derlenmiştir.

GKAS'ın çeşitli sektörlerde kurmuş oldukları şirketlerin dağılımı Tablo 2'de sunulmaktadır. Görüldüğü üzere İstanbul başta olmak üzere 2020 yılı kayıtlarına göre toplamda 37.924 şirket faaliyet göstermektedir. Bu şirketlerin dağıldığı sektörler bakımında ise ilk sırada toptan ve perakende ticaret yer alırken gayrimenkul ve kiralama, imalat ve inşaat sektörlerinde de önemli bir yoğunlaşma olduğu görülmektedir.

2.4. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Uygulanan Kısıtlamalar

GKAS'e sağlanan hakların yanı sıra uymak zorunda olduğu yükümlülüklerle ilgili olarak 2017/10 sayılı Geçici Koruma Genelgesinin, Yükümlülükler kısmında seyahat hürriyetlerinin birtakım kısıtlamalara tabi olduğu, kimlik verilen yabancıların uygun görülen ilde ikametine ve belirli periyodlarla imza veya parmak izi ile bildirim yükümlülüğünü yerine getirmekle yükümlü olduğunu düzenlemiştir (Gecici koruma, 2023). İkametine izin verilen ilin dışına çıkmak isteyen yabancıların izin alması zorunlu olmakla birlikte farklı bir ilde gitmek isteyen yabancı mevcut durumuna ve il göç idaresi müdürlüğünün değerlendirmesine bağlı olarak en fazla 90 günlük yol izin belgesini e-devlet üzerinden veya il göç idaresi müdürlüklerinden alabilmektedir. Belirlenen süre içerisinde ikamet iline dönmeyen yabancıya

mazeret belirtmesi koşuluyla bulunduğu il tarafından en fazla 15 günlük ek izin verilmektedir. İkamet iline dönmeyen yabancının bildirimde bulunup bulunmadığı kontrol edilmekte tespiti hiçbir şekilde yapılmayan geçici koruma sahibi hakkında GöçNet üzerinden iptal işlemi gerçekleştirilmektedir (Çanga, 2019: 62-63). Geçici Koruma Yönetmeliğinin 44 üncü maddesinde geçici koruma kapsamındaki yabancının, geçici veya daimi olarak üçüncü ülkeye çıkışlarının Başkanlığın iznine tabi olduğu belirtilerek üçüncü ülkeye yerleştirme işlemleri ile ilgili hususlar uluslararası kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve ülkelerle işbirliği kapsamında yürütülmektedir (MEVZUAT, 2023).

Bunlara ek olarak 28 Temmuz 2016'da Aile, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı "Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü" kurulmuş ve "Turkuaz Kart" uygulaması hayata sokulmuştur. Turkuaz Kart uygulamasına yasal çalışma iznine en az 8 sene kanuni çalışma iznine sahip olanlar başvurabilmektedir. Geçici koruma sahibi Suriyeliler Turkuaz Kart uygulamasından faydalanamamaktadır (CSGB2, 2023).

"Geçici Koruma Kimlik Belgesi" uzun dönem ikamet iznine ve Türk vatandaşlığına geçiş hakkı tanımamaktadır. Ayrıca, "geçici korunan" yabancılar belirli sektörlerde, iş kollarında ve coğrafyalarda çalışma izni alarak çalışabilmektedir. Fakat bu çalışma izni, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)'nda düzenlenen ikamet izni yerine geçmemektedir (Gecici koruma, 2023).

Türkiye'de bazı meslekler kendi özel kanunlarında yer alan düzenlemeler nedeniyle yalnızca Türk vatandaşı olanlar tarafında icra edilebilmektedir. Yabancıların çalışmalarının yasak olduğu meslekler şu şekildedir; Dış tabipliği, dişçilik, hastabakıcılık, eczacılık, veterinerlik, özel hastanelerde sorumlu müdürlük, avukatlık, noterlik, özel güvenlik görevlisi, gümrük müşavirliği, turist rehberliği, kara suları dâhilinde balık, istiridye, midye, sünger, inci, mercan ihracı, dalgıçlık, arayıcılık, kılavuzluk, kaptanlık, çarkçılık, kâtiplik, tayfalık vb.

2.5. Göçü Kaynağında Önleme - Gönüllü Geri Dönüş

Diplomatik yollardan Türkiye Suriye'deki krize çözüm bulabilmek amacıyla yoğun girişimlerde bulunmuş, özellikle Suriye'nin Kuzeyinde Güvenli Bölge oluşturulması için uluslararası toplumun desteğini istemiştir. Ancak sonuç alınamaması üzerine, sınır güvenliğinin sağlanması ve bölgenin terörden temizlenmesinin yanında Türkiye'ye dönük kitlesel göçü engellemek, gönüllü geri dönüşü teşvik edebilmek için Kuzey Suriye'ye operasyonlar düzenlemiştir. Operasyonlardan sonra da uluslararası çabalar sürdürülmüş, bu yönde

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 2019 tarihinde BM Genel Kurulunda uluslararası topluma çağrıda da bulunmuştur, ancak netice değişmemiştir.

2022 yılı itibariyle Suriye içerisinde yerinden edilmiş nüfus başka ülkelere göç eden Suriyelilerin sayısına yakındır. Bu noktada Suriye'nin tamamını bir bütün olarak kabul etmek yerine bölgeler üzerinden ele alınması gerektiğine vurgu yapmak anlamlı olacaktır. Bugün Suriye'de rejim tüm bölgelerin kontrolünü sağlayamamaktadır ve kimi bölgeler terör örgütleri tarafından ele geçirilmişken kimi bölgeler Türkiye'nin yaptığı operasyonlarla güvenli hale getirilmiştir.

Suriye içerisinde yerinden edilen kişilerin önemli bir kısmı Türkiye tarafından gerçekleştirilen Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı Harekâtları sonucunda güvenliği sağlanan bölgelere ve yine Türkiye tarafından, bölge dışından müdahalelerin engellendiği ve insani yardım faaliyetleri yürütülen İdlib ve çevresine göç etmiştir.

Suriye içinde yerinden edilmiş kişilerin sayısının artmasının birkaç önemli boyutu bulunmaktadır. Güvenli bölgelerin Türkiye tarafından güvenli hale getirilen ve Suriye Rejiminin kontrolü dışındaki alanlar olduğu göz önünde bulundurulduğunda bahse konu hareketlilik bir nevi dış göç olarak varsayılabilir. Bahse konu bu kişiler fiziken kendi ülke toprakları içerisinde sığınmacı, mülteci statüsündedir. İkinci olarak bu durum Suriye'de çözüme ulaşılamadığının göstergesidir. Üçüncü olarak ülke içinde yerinden edilmiş insanların olması potansiyel olarak başka ülkelere göç etmek isteyen ama gidemeyen insanlar anlamına gelmektedir. Bu bakış açısıyla şekil 7 aracılığı ile Türkiye'deki potansiyel Suriyeli göçmen sayısını hesaplamak ve diğer ülkeler açısından da güvenli bölge oluşturmanın önemini vurgulamak mümkündür. Bu çerçevede 2016-2017 yılları arasında Fırat Kalkanı Harekâtı kapsamında 1,3 milyon kişi, 2017-2019 yılları arasında Zeytin Dalı Harekâtı ile 550 bin kişi, 2019-2020 yılları arasında Barış Pınarı Harekâtı ile 300 bin kişi ve 2020 yılı itibariyle başlatılan Bahar Kalkanı Harekâtı ile 4 milyon kişinin Suriye içinde kalması sağlanmıştır (Polis Akademisi Başkanlığı, 2020:62). Bahse konu operasyonların Suriye'nin Türkiye sınırında bulunan bölgelerinde gerçekleştirilmesi ve kişilerin potansiyel göçmen olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda bu kişilerin ilk rotasının Türkiye olması anlamlıdır. Bu bağlamda operasyonlar gerçekleştirilmeseydi Türkiye'de bulunan Suriyeli sayısının 9.528.835'e ulaşacağı tahmin edilmektedir.

önem arz etmektedir. Koruma altındaki yabancılara yönelik kalıcı çözüm alternatifleri olarak ise üç temel bileşen öne çıkmaktadır. Bunlar; gönüllü geri dönüş, üçüncü ülkeye yeniden yerleştirme ve uyumdur (Buz ve Korç, 2021:197).

Gönüllü Geri Dönüş, uluslararası koruma veya geçici koruma kapsamındaki bir yabancının uluslararası korumasının sona ereceğini bilerek kendi ülkesine dönmesi ve bunun neticesinde ev sahibi ülkedeki uluslararası koruma statüsünü yitirmesidir. Kalıcı çözüm alternatiflerinden birisi olarak gönüllü geri dönüş son yıllarda devletler tarafından en çok arzu edilen seçenek olarak öne çıkmaktadır Bununla birlikte gönüllü geri dönüşlerde en önemli husus ise geri dönülecek yerdeki güvenlik koşullarıdır (Black vd., 2004: 8-14).

Türkiye, geçici koruma kapsamında ülkemizde bulunan Suriyelilerin gönüllü, güvenli ve onurlu geri dönüşleri noktasında uluslararası hukuka ve insan haklarına uygun bir politika ve program takip etmektedir. Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından Suriye'nin kuzeyinde gerçekleştirilen Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı harekâtları bölgenin güvenliğinin sağlanmasında kritik bir rol oynayarak hem olası göç dalgalarını engellemiş hem de gönüllü geri dönüşler için imkân sağlamıştır. Bölgede güvenliğin sağlanmasının yanı sıra insani yardımlar ve kalkınma yardımlarıyla da geri dönenlerin yeniden uyumları desteklenmiştir. T.C. Kurumları tarafından yerel otoriteye sağlanan danışmanlık desteğiyle alt yapının geliştirildiği, başta eğitim, sağlık, yargı ve emniyet olmak üzere birçok alanda kamu hizmetlerinin işlerlik kazandığı, huzur ve esenliğin tesis edildiği bölgeler gönüllü geri dönüşler için Suriye'de bir yaşam alanı yaratmıştır.

İçişleri Bakanlığına ait Strateji Geliştirme Başkanlığı bakanlık bütçe sunumu kitapçığında 31 Aralık 2022 tarihi itibarıyla Suriye bölgesindeki faaliyet ve çalışmalar kapsamında aşağıdaki veriler paylaşılmıştır.

Suriye'nin kuzeyinde terörden arındırılan bölgelerde insani yardım faaliyeti kapsamında 2,48 milyar Türk Lirası değerinde (gıda, barınma, vb. diğer yardım malzemeleri) yardımı gerçekleştirilmiştir.

Eğitim faaliyetleri kapsamında; 353.501 öğrenci 1.463 okulda eğitim ve öğretimine devam etmektedir.

Sağlık hizmetleri kapsamında; inşa edilen ve onarılan 10 kamu hastanesi, 114 sağlık merkezi, 30 özel hastane, 23 mobil sağlık merkezi, 38 acil sağlık hizmeti istasyonu ve 73 ambulans bölge halkının hizmetine sunulmuştur.

Aile/sosyal hizmetler kapsamında; 3 aile destek merkezi, 10 sosyal hizmet merkezi ve 11 kreş/sosyal market bölge halkının hizmetine sunulmuştur.

Gençlik/spor faaliyetleri kapsamında; 13 gençlik merkezi, 5 stadyumu, 11 spor salonu, 19 futbol sahası, 2 kültür merkezi bölge halkının istifadesindedir.

Din hizmetleri kapsamında; onarılan ve inşa edilen 1.486 cami bulunmakta olup 139 caminin yapımı devam etmektedir.

Ulaştırma/alt yapı faaliyetleri kapsamında; 418.209 metre bordür taşı, 1.468.328 metrekare kilit parke taşı, 273,15 km asfalt yol ve 122.345 asfalt yama yapımı tamamlanmıştır.

Ayrıca bölgeye su, elektrik, GSM, internet hizmetleri verilmektedir (ICISLERI3, 2023).

Bölgenin ekonomisinin canlandırılması için sanayi bölgelerinin oluşturulması çalışmaları da devam etmektedir (AA, 2023).

Tüm bu çalışmaların sonucunda Fırat Kalkanı Harekâtının başladığı 24 Ağustos 2016 tarihinden bugüne yaklaşık 550 bin kişi gönüllü geri dönüş yapmıştır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan güvenli bölgelerde yürütülen insani yardımlar ve kalkınma projelerine bağlı olarak önümüzdeki dönemde 1 milyon Suriyelinin gönüllü, güvenli ve onurlu bir şekilde ülkelerine geri gönderileceğini ifade ederek önümüzdeki döneme ilişkin Türkiye'nin gönüllü geri dönüş çalışmalarına yönelik hedefini belirlemiştir (EURO, 2023).

2.6. Geçicilik ve Uyum

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91/1 maddesinde, *“ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma”* sağlanabileceği düzenlenmiştir. Geçici koruma statüsü kitlesel akınlar sonucunda verilmekle birlikte Suriye vatandaşlarının durumunu yasal zemine oturtmak için oluşturulan bir korumayı ifade etmektedir. Ayrıca Kanunun 91/2 maddesine göre, 2014 yılında Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarılmıştır. Yönetmeliğe göre geçici koruma, *“ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma”* olarak tanımlanmıştır. Yine Yönetmelik'te geçici madde 1'e göre, *“28/4/2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti'nden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza*

gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınmaktadırlar.

Türkiye savaş sebebiyle gelen Suriyelilere, sorunun kaynağında çözüm ve gönüllü geri dönüş politikası ile uyumlu olarak kalıcı bir statü vermemiş ve Geçici Koruma Statüsü vermiştir. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Türkiye’de buldukları dönem içinde Türk Toplumunu ile uyum içinde yaşamaları kritik önemdedir. Büyük bir çoğunluğunun uygun şartlar sağlandığında gönüllü, onurlu ve güvenli bir şekilde geri dönüşleri sağlandığında bugün yaşanan sosyal uyum her iki toplumun geleceği açısından hayati önem taşımaktadır. Gelecekte geri dönüşler sağlandığında her iki toplum birbirine karşı güçlü iş birliklerine açık olacak ve ekonomik büyümeyi sağlayacaklardır. Dolayısıyla sosyal uyum kalıcılık veya geçicilikten bağımsız olarak her iki durumda da toplumsal huzuru artıran bir süreçtir. Bununla birlikte sosyal uyum süreci zaman zaman popülist bakış açısıyla red edilebilmektedir. Bunun nedeni sosyal uyumun toplumda kalıcılık algısı oluşturmasıdır. Ancak sosyal uyum kalıcılık anlamına gelmemektedir. Göçmenlerin ve onları misafir eden toplumların uyum içerisinde birlikte yaşamaları, göçmenler geri dönecek olsalar bile, toplumsal refahı, kalkınmayı ve ekonomiyi güçlendirmektedir.

Nihai olarak gönüllü geri dönüş hedefi için gerekli çalışmalar yapılmakla birlikte bir taraftan da sosyal ve ekonomik uyum konusunda farkındalık çalışmaları yapılmaktadır. Elbette bu çalışmaların uzun dönemde her iki topluma da önemli katkılar sağlayacağını öngörmek mümkündür.

3. Sonuç

Göç insanlıkla yaşittir. Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın Cennetten Dünyaya gönderilmesiyle başlamıştır insanlığın göç olgusu. Her bir insan da doğumla, yani bir göç ile bu dünyaya gelir ve ölümle, yani ikinci bir göç ile bu dünyadan ayrılır. Doğum ve ölüm arasında da göçe devam eder. Aslında göç bazılarının zannettiği gibi sadece olağandışı zamanların bir olayı değildir. Göç, insanlıkla başlamıştır. Tarih öncesi ve tarih boyu hep olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Her coğrafyada, her etnistede, her inançta, her çağda göçler olmuştur. Savaş, kıtlık, doğal felaket, inanç, siyasi düşünce, refah arayışı ve daha birçok sebeple insanlar göç etmiştir ve göçlerin ekonomik, sosyal, siyasal sonuçları olmuştur. Çağ değişimine sebep olmaktan, yeni milletlerin ortaya çıkmasına varana dek önemli etkiler bırakmıştır.

Anadolu coğrafyası da üç kıtanın arasında bulunması, bilinen tarihin en büyük olaylarının yaşandığı coğrafyalara yakınlığı nedeniyle göçlerden nasibini almıştır. Bu gerçek Osmanlı Döneminde de özellikle son döneminde, değişmemiştir. Cumhuriyet Döneminde de devam etmektedir. Türk Milletinin mazluma kucak açma anlayışı da bu göçlerde etkili olmuştur.

“Suriyeli Göçü” olarak tanımlanan ve 2011 yılından itibaren yaşanan siyasi istikrarsızlığın ve iç savaşın bir sonucu olan Suriyeli sığınmacıların durumu göç literatürü açısından yeni bir alan olarak görülmektedir. Ağır insani durum karşısında kapılarını açan Türkiye, sorunun derinleşmesi karşısında çok yönlü politikalar geliştirmiş ve uygulamaya koymuştur.

Bu kapsamda Türkiye, Suriyelilerle ilgili olarak Geri Göndermeme İlkesini benimseyip Açık Kapı Politikası uygulamış, ekonomik ve sosyal imkanlar sağlamış ancak mülteci statüsü vermemiş ve Geçici Koruma Statü altına almış, Türkiye’de buldukları sürede uyum içinde yaşamaları için tedbirler geliştirmiştir. Bundan temel amaç gerek uluslararası hukuktan doğan yükümlülüklerini ve gerek ağır insani durum karşısında vicdani sorumluluğunu yerine getirmekle birlikte, Sorunun Kaynağında Çözümü yaklaşımıdır. Bu çerçevede Türkiye Suriye’de güvenliğin tesisi, sınır güvenliği ve terör örgütlerinden bölgenin temizlenmesi amacını da içerecek şekilde, yeni göç dalgalarının önünü geçilmesi ve Güvenli, Gönüllü ve Onurlu Geri Dönüşün sağlanması amacıyla elindeki bütün imkanları kullanmıştır. Kuzey Suriye’ye operasyonlar düzenlenmesi, güvenliği sağlanan bölgelerde hayatın normalleşmesine destek olunması, başta barınma olmak üzere insani yardımların sürdürülmesi bu yaklaşımın ön somut adımları olmuştur.

Nitekim yürütülen bu politika sonucunda Suriye’de operasyon yapılan bölgelerde altı milyon kişinin tutunması sağlanmış, daha büyük bir göç dalgasının önüne geçilmiş, Türkiye’den 550.000 Suriyelinin Gönüllü Geri Dönüşü sağlanmış, özellikle 2017 yılından itibaren Türkiye’deki Suriyeli sayısının yatay seyre geçişi mümkün olabilmiştir.

Başta Avrupa Birliği ve ABD olmak üzere uluslararası aktörlerin sorumluluk paylaşımından kaçtıkları gerçeği ortada iken Türkiye çok yönlü politikalar geliştirerek, hem uluslararası hukuktan ve insani sorumluluktan doğan yükümlülüklerini yerine getirmiş, hem de boyutları çok büyük olan Suriyeli Göçünde sorunun kontrolden çıkarak yıkıcı sonuçlar doğurmasının önüne geçmiştir.

Kaynaklar

- AA, (2023) <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/gazeteciler-suriyedeki-guvenli-bolgelerde-normal-hayata-donusu-goruntuledi/2618155#>, Erişim: 03.02.2023.
- AFAD (2016). Suriyeli Misafirlerimiz Kardeş Topraklarında. <https://www.afad.gov.tr/suriye-raporlari>, Erişim: 03.02.2023.
- Aksoy, E. (2020). Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Okullaşma Durumları. *Akademik Hassasiyetler*, 7(4), 37-51.
- Aktaş, M. (2022). Türkiye’deki Suriyelilerin Eğitim Hakkına Erişimi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli.
- Aslantürk, O. ve Tunç Y. E. (2018). Türkiye’de Yabancıların Çalışma İzinleri: Suriyeliler Örneği. *Ombudsman Akademik*, 5/9, 141-180.
- Aydın, M. ř. (2022). Ege Bölgesi Üzerinde Yapılan Uluslararası Göçmen Kaçakçılığının Lojistik Açıdan İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Black, R., Koser, K., Munk, K., Atfield, G., D’Onofrio, L. ve Tiemoko, R. (2004). Understanding Voluntary Return. Home Office Online Report 50/04. London: Home Office.
- Buz, S. ve Korç, S. (2021). Mültecilere Yönelik Kalıcı Çözümlerden Biri Olarak Gönüllü Geri Dönüş. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(50), 195-230.
- CSGB, (2023) <https://www.cs.gb.gov.tr/ui/gm/yabancilar/gecici-koruma-saglanan-yabancilar/>, Erişim: 30.01.2023.
- CSGB2, (2023) <https://www.cs.gb.gov.tr/ui/gm/yabancilar/turkuaz-kart-sahipleri/>, Erişim: 30.01.2023.
- Çanga, N. (2019). Bingöl İlinde Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Uyum Sürecinde Kamu Politikalarının Etkisi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli.
- Dışışleri Bakanlığı, (2016), 2017 Yılına Girerken Dış Politikamız, www.mfa.gov.tr/site_media/html/2017-yili-basinda-dis-politikamiz.pdf, Erişim: 30.01.2023.
- EURO, (2023) <https://tr.euronews.com/2022/05/03/erdogan-1-milyon-suriyelinin-geri-donusu-icin-proje-haz-rl-yoruz>, Erişim: 03.02.2023.
- EUROSTAT, (2022), <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database> , Erişim 30.01.2023.
- (Gecici koruma kanunu ve yönetmeliği. 2023) <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma-kanunu-ve-yonetmeliği>, Erişim: 03.02.2023

- Gecici koruma, (2023) <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/mevzuat/Gecici-Koruma.pdf>, Erişim: 03.02.2023.
- GİB, (2022), Türkiye ve Göç. Göç İdaresi Başkanlığı, https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/Kitaplar/turkiyevegoc_tr.pdf, Erişim: 13.03.2022
- GİB, (2023), <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, Erişim: 13.08.2022
- ICISLERI, (2023) <https://www.icisleri.gov.tr/bir-aradayiz-idlibin-yanindayiz> Erişim: 03.02.2023.
- ICISLERI2, (2023) <https://www.icisleri.gov.tr/bakanimiz-sn-suleyman-soylu-idlibde-yapimi-suren-briket-evleri-inceledi-5-02-2022> Erişim: 03.02.2023.
- ICISLERI3,(2023)https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/strateji/Butce/2022_butce_final_SON.pdf, Erişim: 03.02.2023.
- IDMC, (2022). 2020 Report. <https://www.internal-displacement.org/database/displacement-data>, Erişim: 30.01.2023.
- IOM, (2022), World Migration Report 2022. <https://worldmigrationreport.iom.int/wmr-2022-interactive/>, Erişim: 13.06.2022.
- Karpat, K. (2015). *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Kilis,(2023)https://kilis.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/06102417_99_YLE_BAYLAYAN_KYMLYK_NUMARALARI_BULUNAN_YABANCI_UYRUKLU.pdf,Erişim: 30.01.2023.
- MEB, (2023) <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1715.pdf>, Erişim: 30.01.2023.
- McNeill, W. H. (1984). Human Migration in Historical Perspective. *Population and Development Review*, 10(1), 1-18.
- MEVZUAT, (2022) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/3.5.20168375.pdf>, Erişim: 30.01.2023.
- MEVZUAT, (2023) <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.20146883.pdf>, Erişim: 03.02.2023
- MEVZUAT2,(2023)<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=4817&mevzuatTur=Kanun&mevzuatTertip=5>, Erişim 30.01.2023.
- OCHA, (2017), Syria Humanitarian Fund - Annual Report 2017, <https://www.unocha.org/.../Syria%20HF%20%20%20Annual%20Report%202017.pdf>, Erişim: 30.01.2023.
- Özel, S. (2020), Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü, *YÜHFD*, C.XVII, 2020/2, 709-734.

Öztürk, T. ve Boyacı E. (2022). Suriyeli Mülteci Krizinin Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkisine Yansıması: Dünya Sistemleri Analizi Üzerinden Bir Değerlendirme. *Alanya Akademik Bakış Dergisi*, 6(1), 1809-1823.

Polis Akademisi Başkanlığı, (2020), Türkiye'deki Suriyeliler ve Sınır Ötesi Güvenli Bölge, Ankara Statista, (2022), <https://www.statista.com/statistics/742553/syrian-refugee-arrivals-us>, Erişim: 30.01.2023.

UNCHR, (2017), As War Enters 7th Year, UNCHR Warns Syria is at a crossroads, www.unhcr.org/tr/15474-as-war-enters-7th-year-unhcr-warns-syria-is-at-a-crossroads.html, Erişim: 30.01.2023.

UNHCR, (2023) <https://data.unhcr.org/en/documents/download/59167>, Erişim: 30.01.2023.

VOA, (2023). <https://www.voaturkce.com/a/bidenin-multeci-kotasini-arttirma-vaadi-karsilik-bulacak-mi-/5782322.html>, Erişim 30.01.2023.

Extended Summary

This study aims to examine the effects of the population movements inside and outside Syria as a result of the civil war that started in Syria in 2011 as well as its effects on other countries such as Türkiye, Syria's neighbouring countries, the European Union and the United States. To do so, it evaluates Turkey's policy specificity in detail by including the approaches of other countries regarding Syrians who are exposed to forced migration.

The study is based on the data announced by the relevant institutions and officials from Türkiye, especially the Directorate of Migration Management, and the data shared by international organisations and other countries, especially the data of the relevant institutions of the UN and the EU.

Migration is a phenomenon as old as the history of mankind, and throughout history, nations have had to migrate from one place to another for reasons such as famine, war and drought, and migration is the most effective phenomenon that has changed the history of mankind, even the life of living creatures, plants and their distribution on earth. In fact, migration is not just a phenomenon of extraordinary times as some people think. There have been migrations in every geography, in every ethnicity, in every faith and in every age. Migration has had economic, social and political consequences. It has had a significant impact, from changing the era to creating new nations. Migration is a case that cannot be ignored in terms of human history and the social, political and economic shaping and orientation of states.

This intense impact of migration continues in our time. In 2010, the social demands for democracy, freedom and human rights, which started in Tunisia and spread to almost all North African and Middle Eastern countries in a short time, are known as the Arab Spring. In many countries, the events were suppressed in a short time and a solution process was initiated. However, although the Arab Spring changed the political regime in some countries, it does not seem possible to say that it was generally successful considering troubles faced by some countries such as Egypt and Syria afterwards.

In Syria, anti-regime demonstrations started on 15 March 2011. The uprisings in Syria first turned into a civil war, then into a regional and global issue, and still continues today as an ongoing crisis. Since 2011, the civil war in Syria has caused significant losses to Syria and the Syrian people. At least 600 thousand civilians lost their lives, 13.5 million people became in need of aid, and the mass migration in Syria directly and indirectly affects more countries due to the prolonged duration of the war and the increasing number of people migrating.

This situation in Syria, a significant actor in the region, has negative effects on neighbouring countries in a variety of ways, including political, economic, social, security, and mass migration, contributing to instability in the Middle East. This ongoing instability distracts the international society from recognising the root causes of the Syrian conflict, namely the involvement of numerous internal and external parties, ultimately leading to the lack of an effective solution. Over time, the situation in Syria has shifted from uprisings against the regime to an international terrorism issue, becoming a border security problem for neighbouring countries, especially Türkiye. Consequently, a resolution has warranted military operations instead of diplomatic solutions. The events initially triggered by mass migration have resulted in a steady increase in the number of people migrating.

The situation of Syrian asylum seekers, referred to as "Syrian Migration," has emerged as a novel area of study within migration literature due to the political instability and civil war that has plagued Syria since 2011. Türkiye responded to this severe humanitarian crisis by opening its doors and formulating a range of policies to address the escalating problem. Within this framework, Türkiye has embraced the principle of non-refoulement and implemented an Open Door Policy in relation to Syrians. In April 2011, after the first group of Syrians entered Türkiye, the migration movement continued. As a result of the emergence of the DAESH terrorist organisation in 2014 and 2015 and the seizure of some of the Syrian territory accelerated the migration movement and the number of Syrians migrating to Türkiye reached 1.5 million by the end of 2014 and 2.5 million by the end of 2015. Since 2017, the number of Syrians in Türkiye has flattened out, and although it was initially above 3.5 million as of 2023, a slight decline was observed during the same year.

Türkiye has provided economic and social opportunities to Syrians seeking refuge in Türkiye in accordance with the principle of Temporariness and Harmonisation. However, instead of granting refugee status, Türkiye has given Syrian individuals temporary protection status. Measures have also been implemented to ensure that these individuals live in harmony during their stay in Türkiye. The main objective is to fulfil its obligations under international law and its ethical responsibility towards the grave humanitarian situation as well as the proactive approach of Solving the Problem at the Source.

To address this problem at its roots, Türkiye has undertaken all possible measures to prevent new migration surges and ensure a Safe, Voluntary and Dignified Return. These measures encompass securing the Syrian territory, strengthening the borders, and eliminating terrorist groups from the region. Organising operations in Northern Syria, supporting the normalisation of life in secured regions, and providing humanitarian aid, specifically shelter, constitutes to be the primary actions of this approach.

In this context, the "We are Together, We are on the Side of Idlib" campaign, which was designed and implemented by non-governmental organisations under the coordination of AFAD, is being carried out. 81,305 of 95,021 briquette houses have been completed and 71,809 families have been settled in these areas. Moreover, between 2016 and 2017, 1.3 million individuals were able to remain within Syria as a result of the Euphrates Shield operation. Additionally, the Olive Branch operation ensured 550 thousand individuals in the period between 2017-2019. Likewise, 300 thousand individuals were ensured within the Peace Spring operation between 2019 and 2020. As of 2020, the Spring Shield operation has been launched and aims to ensure the safety of 4 million individuals. Given that these operations occurred in the regions of Syria adjoining Türkiye and that these individuals are potential migrants, it is significant that Turkey is the first destination for these individuals. Consequently, it is estimated that without the operations, the number of Syrians in Türkiye would have surpassed 9,528,835.

In addition to these policies, Türkiye has also provided humanitarian and development assistance to support the reintegration of returnees alongside the mission to ensure regional security. The Turkish institutions have provided consultative support to local authorities, resulting in the development of infrastructure within certain regions. Furthermore, public services, including education, health, judiciary, and security, have been established, promoting peace and well-being and providing a living conditions for voluntary returnees in Syria.

This policy has enabled six million people to remain in regions of Syria where operations were conducted, preventing a larger migration wave. Additionally, 550,000 Syrians have voluntarily returned from Türkiye and the number of Syrians in Türkiye has remained stable since 2017. The civil war in Syria has led to over 6.8 million Syrians migrating to neighbouring countries. In this context, Türkiye has 3,535,898 Syrian asylum seekers, Lebanon has 814,715, and Jordan has 660,892. The majority of Syrian asylum seekers are hosted by these three countries followed by Iraq with around 258,541 Syrian asylum seekers. When considering the proportion of Syrians in the neighbouring countries of Syria relative to the overall country population, Lebanon takes the top spot with 12% while Jordan comes in second with 6.49%.

During mass forced migration, over 73% of asylum seekers look for refuge in neighbouring countries. In the Syrian crisis, a similar situation arose where the vast majority of Syrians who had to migrate outside their country were received by neighbouring countries. Nonetheless, a small proportion of Syrians have also pursued shelter in other countries, particularly in Europe. Germany received the greatest influx of Syrians outside of the neighbouring countries with 605,616 resettling there. Following Germany, Sweden hosted 114,000 refugees whilst Austria provided a home for around 55,000 Syrians. Despite over 75,000 Syrians applying for asylum in Greece, many migrants

moved onto other European nations, particularly Germany, due to Greece's immigration policies and economic climate. Additionally, around 40,000 Syrians have sought asylum in the Netherlands and 25,000 in Belgium, with 25,000 Syrian refugees settling in France. These figures suggest that the EU has not adequately shared the burden of hosting refugees. It is worth noting that although many Syrian migrants initially seek refuge in neighbouring countries, the majority ultimately aim to reach the EU member states. As the EU does not formally accept Syrian asylum seekers, they attempt to enter the country irregularly and Syrian asylum seekers become victims of people smugglers.

Resettlement is a crucial practice in migration management that facilitates the acceptance of migrants in need by various countries. Such practices also aid migrant-hosting countries in sharing the burden. The United States is the leading country in providing the highest number of resettlement quotas to accept migrants globally. The resettlement quotas notably decreased, particularly during Donald Trump's presidency. However, following the presidential election, the newly elected President Joe Biden suggested that resettlement quotas would be augmented and that the US would continue leading the way in this matter. The US admitted around 72,000 migrants in 2010 and 65,000 migrants in 2015. Shockingly, the number of admitted migrants plummeted to 9,600 in 2020. Although Syrians are included in these figures, the number of Syrians accepted by the US is notably low. It can be argued that despite being the country that benefits the most from the immigration process, the US has failed to adequately address the issue of Syrian asylum seekers.

In light of the analysed data, it is evident that international actors, notably the European Union and the United States, have evaded responsibility. However, Türkiye has met its obligations under international law and humanitarian responsibility by implementing multidimensional policies. As a result, Türkiye has effectively prevented the significant issue of Syrian migration from spiralling out of control and creating catastrophic outcomes.

Key Words: Syrian Migration, Temporary Protection Status, Safety, Voluntary and Honorable Return